

Uloga jezičnih igara i pripovijedanja u poticanju jezičnoga usvajanja djece vrtićke dobi

Petković, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:367842>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

UČITELJSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK U PETRINJI

Tea Petković

**ULOGA JEZIČNIH IGARA I PRIPOVIJEDANJA U
POTICANJU JEZIČNOGA USVAJANJA DJECE
VRTIĆKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan 2022.

UČITELJSKI FAKULTET U ZAGREBU

ODSJEK U PETRINJI

Tea Petković

**ULOGA JEZIČNIH IGARA I PRIPOVIJEDANJA U
POTICANJU JEZIČNOGA USVAJANJA DJECE
VRTIČKE DOBI**

Završni rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, rujan 2022.

Zahvala

Veliko hvala mentorici i profesorici Katarini Aladrović Slovaček na nesebičnoj pomoći i strpljenju tijekom izrade završnog rada.

Hvala mojem suprugu i obitelji bez čije podrške i pomoći ne bih uspjela.

Hvala mojoj kćeri zbog koje se još više veselim budućem zanimanju.

Hvala mojim kolegicama i prijateljicama bez kojih ovaj tijek studiranja ne bi bio isti. Hvala im jer je studiranje uz njih bilo posebno iskustvo.

Sažetak

Govor je viša psihička aktivnost čovjeka koja mu omogućuje da pomoću sustava znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenje drugim ljudima. Osnovni simboli u ljudskom govoru su riječi, a njegova najvažnija funkcija je komunikacija. Govor se razvija sustavno i predvidivim redosljedom (Starč i sur., 2004: 26).

Kako bi se kod djeteta govor uredno razvijao, djetetova okolina treba biti kvalitetan uzor djetetu. Potrebno je poticati govor kod djeteta, pratiti ga i kontinuirano sudjelovati u dječjim aktivnostima koja potiču govor. Ako se govor u predškolskom razdoblju usvoji na pravilan način dijete će biti spremno početi s aktivnostima čitanja i pisanja što je bitno u starijoj dobi. Djecu je potrebno osvijestiti o važnosti jezika i na njima najprihvatljiviji način, kroz igru, pokazati im što sve s njim možemo. Zato danas u predškolskim ustanovama odgojitelji sve više posežu za jezičnim igrama kao jedne od aktivnosti za učenje i usvajanje jezika. Također uz jezične igre djeci se kao aktivnost nudi i pripovijedanje uz razna pomagala uz koja djeca uče nove pojmove, riječi i priče.

Temeljni cilj ovog rada bio je istražiti koriste li ispitanici, odnosno, odgojitelji, na koji način, u kojoj mjeri jezične igre i pripovijedanje u aktivnostima s djecom. Istraživanje je pokazalo da odgojitelji koriste jezične igre i pripovijedanje u svojim aktivnostima, te da djeca vole i dobro prihvaćaju takve aktivnosti koje su odlično sredstvo za rad.

Ključne riječi: govor, dijete, uzor, jezične igre, pripovijedanje

Summary

Speech is a higher psychological activity of humans that enables them to communicate their knowledge, feelings, needs and opinions to other people using a system of signs and symbols. The basic symbols in human speech are words, and its most important function is communication. Speech develops systematically and in a predictable order (Starc et al., 2004: 26).

In order for a child's speech to develop properly, the child's environment should be a quality role model for the child. It is necessary to encourage the child's speech, monitor him and continuously participate in children's activities that encourage speech. If speech is adopted in the preschool period in a proper way, the child will be ready to start reading and writing activities, which is important at an older age. Children need to be made aware of the importance of language and, in the most acceptable way, through play, to show them what they can do with it. For that reason, today in preschool institutions, educators are increasingly reaching for language games as one of the activities for learning and acquiring the language. In addition to language games, children are also offered storytelling with various aids. With it, children learn new concepts, words and stories.

The main goal of this paper was to investigate whether the participants, that is, educators, in what way and to what extent, use language games and storytelling in activities with children. Research has shown that educators use language games and storytelling in their activities. Also, children love and accept such activities, which are excellent tools for work.

Key words: speech, child, role model, language games, storytelling

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DIJETE I GOVOR	3
2.1. Govorne vještine u predverbalnom razdoblju	4
2.2. Govorne vještine u verbalnom razdoblju	6
3. DIJETE I IGRA	10
3.1. Vrste dječjih igara	13
3.2. Jezične igre	15
4. PRIPOVIJEDANJE	18
4.1. Vrste pripovijedanja	20
4.2. Kako pričati priče djeci?	21
5. ISTRAŽIVANJE	24
5.1. Opis uzorka.....	24
5.2. Opis instrumenta istraživanja.....	25
5.3. Ciljevi istraživanja	26
5.4. Hipoteze istraživanja	26
5.5. Rezultati.....	27
6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK	31
7. LITERATURA	32

1. UVOD

Dijete od rođenja uči iz i od svoje okoline, zato je za dijete bitno da ima dobar i kvalitetan uzor. To su najvećim dijelom roditelji, a posebno majka čiji glas dijete prepoznaje odmah po rođenju. Kasnije kako dijete raste veliku ulogu u njegovu razvoju ima i odgojitelj u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Dijete uči i upija iz svoje okoline te ga iz tog razloga treba poticati i pratiti njegov razvoj.

Dijete uči kroz igru. Igra je čovjekova prirodna aktivnost. Igra jezikom, koji je jedan od osnovnih načina sporazumijevanja, pa onda i prenošenja ideja, osjećaja i želja, a ne samo informacija, također je prirodna ljudska aktivnost. Djeca svoja prva iskustva, vještine sposobnosti i znanja stječu u spontanoj igri: uče hodati, govoriti, stječu prve spoznaje o svijetu oko sebe. U takvoj je dječjoj igri učenje neosvijesteno, premda je trajno prisutno, bilo da se radi o aktivnostima kojima dijete razvija maštu, osjećajnost i osjetilnost ili razumijevanje međuljudskih odnosa u kojima se osvajaju novi pojmovi (Peti-Stantić, Velički, 2009: 5). Autorice Peti-Stantić i Velički (2009) spominju da je igra jedna od osnovnih aktivnosti kojom dijete ulazi u svijet i otkriva ga, a koja mu, između ostaloga, pruža uživanje u osjećaju prihvaćenosti, ljubavi i topline, ali i uživanje u igranju samom, u kretanju i izgovaranju, u sporazumijevanju s drugima.

Djetetova okolina, roditelji i odgojitelji, koji s djetetom provode najviše vremena su ti koji moraju poticati dijete na učenje, usvajanje novih znanja, ali na zabavan način. Ne želimo da nam djeca budu siromašna vlastitim jezikom i maštom. Bez obzira što su djeca danas izložena različitim medijima poput mobitela, TV-a, računala i mislimo da djeca kroz te medije mogu puno naučiti, ništa ne može toliko dobro utjecati na djetetov razvoj kao kvalitetna komunikacija i naše vrijeme koje možemo ponuditi djetetu. Za zdrav razvoj govora i usvajanje određenih normi neophodan je razgovor. A djeci taj razgovor možemo ponuditi uz pripovijedanje, pričanje priča i učenje kroz jezične igre i tu će se stvoriti osjećaj privrženosti, povezanosti, stvoriti će se osjećaj ugode i dijete će učiti, a uživati u procesu. Malo dijete s veseljem radi sve što mu je zanimljivo. Kad želimo da dijete obavlja određenu aktivnost, ne smijemo ga prisiljavati, nego moramo tu aktivnost učiniti prije svega

zanimljivom., odnosno probuditi dječji interes. I ne samo probuditi, nego ga i održavati (Posokhova, 2008: 32).

U teorijskom dijelu rada opisan je razvoj govora od djetetovog rođenja do predškolske dobi, na koji način ga dijete usvaja te na koji način roditelji ili djetetova okolina može utjecati na razvoj govora. Prilikom razvoja govornih vještina, dijete prolazi kroz dva razdoblja. Predverbalno razdoblje koje traje od rođenja do prve godine i tu dijete prolazi kroz određene faze koje počinju s kričanjem, gukanjem, slogovanjem, odnosno, spontanim glasanjem. Drugo, verbalno razdoblje, traje od prve godine do kraja šeste godine te započinje izgovaranjem prve djetetove riječi. Također, objašnjava se važnost jezičnih igara i pripovijedanja u djetetovom razvoju te pomoći u usvajanju govora. Predškolsko dijete najviše vremena provodi igrajući se. A djetetov razvoj i učenje, baš iz tog razloga, bit će uspješnije ako se odvija kroz igru. Dijete ima pravo na igru. (Prema Konvenciji o pravima djeteta, 2017) . U empirijskom dijelu rada prikazuje se provedeno istraživanje preko *online* obrasca u kojem su ispitanici odgojitelji iz raznih područja Republike Hrvatske. Cilj istraživanja je prikazati koriste li odgojitelji jezične igre i pripovijedanje u svom radu s djecom, vole li djeca takvu vrstu aktivnosti te na koji ih način provode.

2. DIJETE I GOVOR

Osnovno sredstvo verbalne komunikacije među ljudima je govor. Govor je, više od bilo koje druge sposobnosti, kvaliteta po kojoj se ljudi ističu (Stokes Szanton, 2005: 71). Samim rođenjem djetete donosi na svijet predispozicije za učenje govora. Svako zdravo djetete ima anatomske i glasovne mogućnosti da nauči glasove bilo kojeg jezika. Te mogućnosti realiziraju se u interakciji djeteta i njegova socijalnog okruženja, prije svega obiteljskog (Starč i sur., 2004: 26).

Rana komunikacija ima važnu ulogu u zadovoljavanju djetetovih potreba, ali u isto vrijeme ima i utjecaj na njegov psihički razvoj. Kroz djetetov razvoj najprije se javlja faza u kojoj djetete komunicira s okolinom prije pojave prve riječi, a zatim slijedi faza u kojoj djetete komunicira s okolinom uporabom prvih riječi koje polako slaže u rečenice. Taj naoko jednostavan proces ne bi bio moguć bez niza složenih radnji koje se moraju pojaviti u točno određenim razdobljima djetetova razvoja (Jovančević i sur., 2016: 255).

Kako bi bili sigurni razvija li se govor kod djeteta uredno treba ga kontinuirano pratiti i poticati. Majka djeteta ako poznaje određene zakonitosti dječjeg razvoja može jako puno utjecati na djetetov razvoj govora jer ga ipak bolje poznaje od bilo koje stručne osobe. A majčin glas na početku svog života djetete jedino prepoznaje i na njega reagira. Prema autorici Posokhovej (2008) djetete napreduje ogromnom brzinom, i tjelesno i mentalno. Zato je iznimno važno da ispravno potičemo njegov razvoj u svakom razdoblju i području. Kako bismo to postigli, moramo vrlo pažljivo pratiti djetetove potrebe i interese. To poticanje najlakše i najuspješnije provode roditelji jer upravo oni najbolje poznaju svoje djetete (Posokhova, 2008: 25). Na razvoj govora kod djeteta utječe naše odgovaranje na njegove potrebe, gdje se prije svega stvara osjećaj privrženosti.

Senzitivno razdoblje za razvoj govora je faza takozvanog „ranog djetinjstva“ – od prve do treće godine života. Na kraju prve godine djetete izgovara prvu riječ, ali iza te prve riječi stoji dosta složeno pripremno razdoblje tijekom kojega se stvara temelj razvoja govora (Posokhova, 2008: 11). S djetetom treba razgovarati od rođenja jer djetete uči slušanjem. Često se događa da se s malom djecom ne razgovara jer odrasli smatraju da djeca ne

razumiju što im pričaju. No, takvo razmišljanje može dovesti do negativnih posljedica u govornom razvoju. Dijete reagira na glasove, na pričanje, slušajući usmjerava pažnju na govornika i reagira na isto različitim izrazima lica i pokretima. Pričajte djetetu priče, pjevajte mu, prepričavajte vaš dan, postavljajte mu pitanja bez obzira što dijete na pitanje ne može odgovoriti i to radite s puno emocija.

Strategije koje promiču razvoj govora prema autorici Stokes Szanton (2005) su: govorite sporo i jasno, govorite naizmjenice, paralelni govor i imenovanje predmeta, širenje govora, objašnjavanje, pitanja otvorenog tipa, podupiranje, upotreba govora u svakodnevnim rutinama, čitanje i gledanje knjiga, pjevanje, aktivnosti dodirivanjem, budite uzorom pravilnog govorenja, uvijek odgovorite na dječja pitanja, govor prilagodite dječjoj govornoj razini.

Prema Starc i sur. (2004) razvoj govora teče u nekoliko vidova (aspekata):

1. glasovni (fonološki) razvoj
2. rječnički (značenjski/semantički) razvoj
3. razvoj gramatike
4. komunikacijski (pragmatički) razvoj
5. razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest). (Starc i sur., 2004: 27)

Dva su osnovna razdoblja govornog razvoja – predverbalno i verbalno.

2.1. Govorne vještine u predverbalnom razdoblju

Prvih šest godina je zaista uzbudljivo. Tijekom prvih šest godina, dijete će usvojiti osnove komunikacije koje će mu koristiti cijeli život. Kako odrasta, jezik će mu i dalje biti središte za većinu onoga što radi (Apel i Masterson, 2004: 15).

Predverbalno razdoblje je period od rođenja do kraja prve godine. Uredan razvoj predverbalne komunikacije, od samog rođenja do progovaranja prve smislene riječi, iznimno je važan preduvjet za kasniji govorno-jezični razvoj djeteta (Posokhova, 2008: 13).

Prva faza predverbalnog razdoblja traje od rođenja djeteta do njegovog osmog tjedna, odnosno, do drugog mjeseca starosti. U prvim tjednima života vaše dojenče će plakati, uzrujavati se, kašljati, štucati, zuriti i spavati. Može vam se učiniti da ono ništa ne uči o vama i svojoj okolini. Međutim, ono vas je preteklo. Zapravo je počelo učiti još i prije nego se rodilo (Apel i Masterson, 2004: 26). Prva faza je faza kričanja i refleksnog glasanja. To je faza u kojoj dijete na temelju plača, vriska, krika pokušava pokazati kako se trenutno osjeća, je li osjeća nelagodu. To su djetetovi signali prema okolini. Djetova majka u kratkom vremenu počinje razlikovati djetetove reakcije te prema njima može procijeniti je li dijete gladno, umorno, je li mu neudobno. Na taj način između djeteta i njemu bliskih osoba počinje se uspostavljati *rana emotivna komunikacija* za koju se smatra da je jedna od najvažnijih pretpostavki i za zdrav govorni, a i za opći razvoj djeteta (Starc i sur., 2004: 27).

Druga faza u predverbalnom razdoblju traje od osmog do dvadesetog tjedna djetetovog života, odnosno, od drugog do petog mjeseca starosti. U tom periodu se pojavljuje faza gukanja. Bitno je da se u toj fazi s djetetom ostvari bogata emotivna komunikacija. Gukanje se pojavljuje kao odgovor djeteta na priču roditelja, osmijeh, na međusobnu interakciju, na zagrljaj i maženje te se pojavljuje aktivno smijanje kod djeteta. Gukanje je, za razliku od dotadašnjeg glasanja, povezano s osjećajem ugone (Starc i sur., 2004: 27). Autorica Starc i suradnici navode kako je sluh posebno važan za razvoj govora. Djeca su u toj dobi posebno osjetljiva na one karakteristike zvukova koje su važne za percepciju govora. Tako dojenče vrlo rano počinje zamjećivati razlike u intenzitetu zvuka, a oko petog ili šestog mjeseca života osjetljivost za tonove visokih frekvencija mu je gotovo jednako dobra kao i u odraslih. Povezano s time, dojenče rano počinje uspostavljati *slušnu kontrolu* nad glasovima koje spontano proizvodi (Starc i sur., 2004: 28).

Do treće faze u predverbalnom razdoblju dolazi oko šestog mjeseca djetetove starosti. To je faza slogovanja. Pri kraju tih prvih šest mjeseci, vaše će dojenče proširiti svoj repertoar glasova. Dojenčad između četvrtog i šestog mjeseca često počinju više eksperimentirati sa svojim ustima, jezikom i grlom. Stvaraju škripave ili kreštave zvukove, poput glasanja

uličnog mačka. Ti divilji zvukovi i krikovi su načini kojima vaše dojenče testira svoje mogućnosti. Poigrava se svojim vokalnim sustavom i uočava za što je sve sposobno. Uz to, također počinje izgovarati nove suglasnike (Apel i Masterson, 2004: 29). Dječja priča, odnosno, brbljanje, u ovoj fazi podsjeća na glasove. Dijete počinje kontrolirano ponavljati isti slog (ma-ma, ta-ta, ba-ba, pa-pa...). Kod zdrave djece slogovno brbljanje postaje samostalna komunikativna aktivnost. Istodobno se razvija i početno razumijevanje ljudskog govora. Dojenče vrlo pažljivo prati na njega usmjerene aktivnosti roditelja i pokušava shvatiti njihovo značenje (Posokhova, 2008: 16). Nakon devetog mjeseca dijete spaja slogove i počinje shvaćati njihovo značenje uz geste. Do kraja prve godine dijete počinje shvaćati jednostavne rečenice koje su mu upućene, prepoznaje osobe koje se imenuju i reagira na vlastito ime. Do kraja predverbalnog razdoblja dijete ovlada važnim funkcijama koje mu omogućuju lakše svladavanje materinskog jezika (Starc i sur., 2004: 28).

2.2. Govorne vještine u verbalnom razdoblju

Prve riječi nastaju između 12. i 18. mjeseca, odnosno – prema nekim autorima – između 10. i 15. mjeseca. Time počinje verbalno razdoblje u razvoju govora (Starc i sur., 2004: 28).

Verbalna komunikacija predstavlja prijevod mentalnih aktivnosti ili mentalnih konstrukcija u verbalni simbolički kod. To prevođenje ima dvije svrhe: jedna je saopćavanje potreba ili rezultata mentalnih ili psihičkih aktivnosti (utjecaj socijalnog *feed-backa*), a druga materijalizacija te aktivnosti koja, tako fiksirana, može poslužiti kao podloga za dalju mentalnu nadogradnju, za stvaranje novih mentalnih konstrukcija, za konstruiranje novih spoznaja (Miljak, 1987: 7). Autorica Miljak (1987) također govori o tome da dijete izgovara najprije onu riječ koja mu je najpotrebnija, ali izabire i izriče onu alternativu značenja koja mu omogućava uspostavljanje ili odvijanje najrazličitijih zajedničkih akcija, ali i zadovoljavanje najrazličitijih potreba (Miljak, 1987: 57).

Dijete početkom verbalnog razdoblja sastavlja jednostavne rečenice od svega jedne ili dvije riječi. To mu je dovoljno kako bi okolini objasnilo što mu treba i što želi. Ubacivanjem gesta, izraza lica i emocija dijete uz svoj fond riječi koje poznaje komunicira s okolinom. Bitno je pratiti koju količinu riječi dijete koristi i poznaje. Svako dijete (i općenito svaka

osoba) ima dva fonda riječi – pasivan i aktivan. U pasivan se fond riječi ubrajaju riječi koje dijete zna, ali ih ne upotrebljava u vlastitom govoru. To su uglavnom „odrasle“ riječi koje mu nisu još dostupne, ali ih razumije. Vrlo je važna veličina aktivnog fonda riječi, odnosno broja riječi koje dijete stvarno koristi u vlastitom govoru i razumije njihovo značenje. Prema veličini aktivnog rječnika često procjenjujemo mentalni razvoj (Posokhova, 2008: 17). Djeca žele pričati i imaju veliku želju za tim, ali repertoar riječi koje poznaju je još uvijek mali.

U drugoj godini djetetove starosti govor, odnosno, rečenica se sastoji od dvije do tri riječi. Dijete spontano spaja poznate riječi i stvara rečenice, na primjer: „Daj sok“, „Gdje tata“. Dijete počinje sve više usvajati nove riječi i riječnik poznatih riječi se širi.

Potkraj 2. godine dijete oblikuje svoju prvu rečenicu, najčešće od dvije riječi. Riječi kojima se dijete koristi u toj elementarnoj rečenici ključne su za poruku koju daje. Sve druge, „nebitne“ riječi dijete izostavlja te govor slični telegrafskoj poruci, pa se i zove *telegrafski govor* (Starc i sur., 2004: 29).

S oko tri i pol godine dijete poznaje i koristi sve više riječi. Rečenice se sada sastoje od tri i više riječi te usvaja određena gramatička pravila. Škarić (1988) prema autorici Starc i sur. (2004) kaže kako je dijete u toj dobi savladalo osnovu materinskog jezika.

Kako govor djeteta naglo napreduje, sve se više uočava još jedno njegovo važno obilježje, a to je *kreativnost*. Već dijete s navršene tri godine života može smišljati priče. Obično u tim pričama počinje od stvarnih činjenica iz svog iskustva, a završava na izmišljenima. Osim priča, dijete kreira i riječi, stvarajući tzv. neologizme i izvedenice iz standardnog rječnika kojima nerijetko popunjava svoj skromniji rječnički repertoar... Kad već dobro vladaju govorom, a to se događa od 4. godine nadalje, djeca vole *govorne igre tzv. nonsensnog sadržaja*: ispričati nešto naopačke, pogrešno, smiješno, besmisleno i nelogično. Takve sadržaje rado izmišljaju sami, ali ih veseli i kad mogu verbalizirati takve slike. Rado se igraju u ulogama: govore u ime neke druge osobe, nekog lika iz priče, lutke, životinje, predmeta. Djeca imaju poseban *osjećaj za ritam i melodiju jezika*, što im omogućava različite jezične igre: sparivanje riječi po ritmu, kontrastu, rimi – pri čemu se vode fonetskom strukturom riječi, a ne njihovim značenjem. Sve to upućuje da je razvoj govora aktivan i kreativan proces te da ga svako zdravo dijete, uz dobre poticaje iz svoje sredine, usvaja

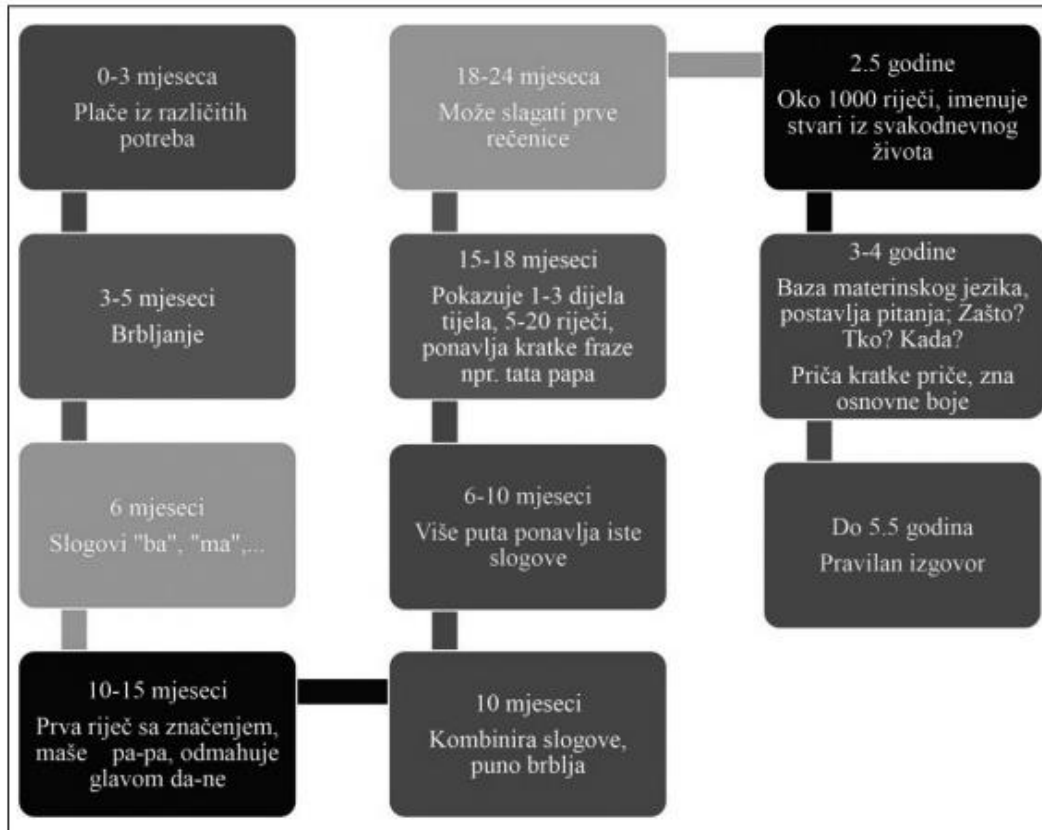
radosno i gotovo s lakoćom (Starč i sur., 2004: 29). Tu možemo spomenuti neologizme koji se nadovezuju na *nonsensni sadržaj*. Posebnu skupinu riječi čine neologizmi i logotomi koji nastaju kao rezultat emotivnoga doživljaja objektivne stvarnosti. Egocentrična faza, tipična za ranojezično razvojno razdoblje, osjeća se i u osobnome, specifičnome, pojedinačnome jezičnome izričaju. Na suprasegmentnoj razini takvi ranojezični ostvaraji zvuče poput brojalice, razbrajalica, brzalice i dječjih pjesmica po čijem su uzorku uglavnom i tvoreni. Na uzorku dječjih razbrajalica nastaju stihovni neologizmi koji također predstavljaju afektivnu razinu novotvorenica, uobičajeno su veseloga ritma, u obliku logatoma koji mogu i ne moraju imati očekivano značenje. Primjere nalazimo u brojalicama i dječjoj poeziji. Npr. u pjesmama Čiri-biri Mladena Kušeca. *Čiri-biri, čara-bara, tiri-riri, tara-rara, ako netko ima dara... (M. Kušec)* (Pavličević-Franić, 2008: 48)

Četvrta i peta godine djetetove starosti su godine dječjih pitanja. Dijete postavlja pitanja na koja već ima odgovor, pitanja o nepoznatim pojmovima, o nečemu što je vidjelo ili želi saznati nešto više o nekom pojmu ili stvari. Bitno je da roditelji i djetetova okolina odgovaraju na sva dječja pitanja jer se time prema Starč i sur. (2004) proširuje spoznaja djeteta, razvija znatiželja i spremnost na istraživanje. Svaki odgovor koji dijete dobije stvara mogućnost za nova, drugačija pitanja.

Između šeste i sedme godine izgovor djeteta postaje jasniji, razumljiviji, čišći, rečenice su bogate i sastoje se od više riječi te se razvoj govora nastavlja. Dijete može voditi duže razgovore. Prema autorici Posokhovej (2008) u ovom razdoblju fond riječi se i dalje aktivno bogati novim riječima te se usvajaju složenije gramatičke konstrukcije. Ako je dijete ovladalo svim pravilima i normama koje su karakteristične za određeno razdoblje otvorilo si je put prema lakšem ovladavanju čitanja i pisanja.

Razvijanjem djetetova govora roditelji stvaraju temeljnu pretpostavku budućeg razvoja predčitačkih vještina. Sredina bogata mnoštvom raznolikih poticaja važna je u govornom razvoju djeteta. Razgovarajte s djetetom u svim životnim situacijama, neka vaš govor bude jasan (bez iskrivljavanja izgovora glasova), jednostavnijih rečeničnih struktura (Andrešić i sur., 2010: 69).

Svako dijete je jedinstveno i tempo razvoja kod svakog djeteta je individualan, ali određene se etape pojavljuju kod većine djece. Skraćeni prikaz govornog razvoja prema autorici Posokhovej vidi se u sljedećem prilogu. (Prilog 1.)

Prilog 1. Grafički prikaz razvoja govora (Posokhova 2008).

3. DIJETE I IGRA

„Za igru se često tvrdi da je ona opuštanje od ozbiljna učenja. Ali za djecu je igra ozbiljno učenje. Upravo je igra najveći zadatak djetinjstva.“ Fred Rogers

Najviše svoga vremena dijete potroši igrajući se. Igra je djetetova spontana aktivnost i dijete ju stvara i prilagođava sebi na svojstven način. To je djetetova stvaralačka aktivnost, uvijek posebna i drugačija. Kroz igru dijete izražava svoje osjećaje i pokazuje svoje mogućnosti. Ponekad dijete riječima ne može reći sve što misli, ali nam često kroz vlastitu igru to prenese. Igra je djetetov način komunikacije s okolinom. Dijete iznosi svoje misli, osjećaje i trenutna znanja kroz igru, stoga nam ona pruža uvid u djetetov svijet.

Igra je ogledalo onoga što je djetetu važno. Dijete uživa u igri, zabavlja se, druži se s prijateljima i bira aktivnosti. Može se igrati u kući ili izvan kuće. Igra se razvija kako se razvija i mijenja dijete. Dijete se igra iz različitih razloga. Ako je radoznalo, istražuje ili uči nove stvari, uvježbava različite vještine. Igra može biti vrijeme kada dijete uči i uvježbava socijalne odnose. U igru dijete unosi vlastite interpretacije različitih situacija, događaja, iskustava. Djetetu treba vrijeme da razvije igru (Klarin, 2017: 5).

Od samog rođenja dijete istražuje svijet oko sebe. Kroz istraživanje i znatiželju dijete otkriva svoje neograničene mogućnosti. A to najčešće dijete radi kroz igru. Igra je djetetova najčešća aktivnost, često je spontana i jako je bitna tijekom njegova odrastanja. Dijete se kroz igru formira, socijalizira, uči, razvija osjećaj samostalnosti, sigurnosti, samopouzdanja te razvija različite vještine. U igri se odražava zona djetetovog aktualnog razvoja, ali ona je i područje zone idućeg razvoja za mnoge psihičke funkcije. U njoj se, kao u fokusu povećala, nalaze sve tendencije razvoja. Naime, igra je ekspresivna, autotelična, samostalna, divergentna aktivnost. Za razliku od ostalih praktičnih radnji u djetinjstvu, odrasli djetetu daju najveću samostalnost upravo u igri, te se u njoj lako iskazuje zona slobodnog kretanja, zona aktualnog razvoja, zona stvaralačke samostalnosti. Dakle, u igri dijete „demonstrira“ svoje kompetencije (Duran, 1995: 25).

Z. Matejić prema Duran (1995) kaže: „Polazeći od toga da je igra otvorena, vanjska (praktična) aktivnost djeteta, ističemo sljedeće njene karakteristike:

1. Igra je simulativno ponašanje sa sljedećim odlikama: divergentnost (organizacija ponašanja na nov i neobičan način); nekompletnost (ne obuhvaća dostizanje specifičnog cilja, sažeto i skraćeno ponašanje); neadekvatnost (ponašanja nesuglasno datoj situaciji);
2. Igra je autotelična aktivnost, iz čega slijedi: da posjeduje vlastite izvore motivacije; da je proces igre važniji od ishoda akcije; dominacija sredstava nad ciljevima; odsutnost neposrednih pragmatičnih učinaka;
3. Igra ispunjava privatne funkcije igrača, tj.: oslobađa od napetosti, rješava konflikt; regulira fizički, spoznajni i socijalno-emocionalni razvoj;
4. Igra se izvodi u stanju optimalnog motivacijskog tonusa, iz čega slijedi: igra se javlja u odsutnosti neodložnih bioloških prisila i socijalnih prijetnji; u stanju umjerene psihičke tenzije.“ (Z. Matejić, 1978: str. 82. prema Duran, 1995)

Igra je najvažniji oblik dječje aktivnosti i činitelj njegova cjelokupnog razvoja. Utemeljena na sposobnostima i osobnosti svakog djeteta, igra u sebi nosi kreativnu energiju i omogućuje mu cjelovit razvoj: djeluje na produblјivanje postojećih i buđenja novih čuvstava, izaziva u djetetu radost, budi njegovu radoznalost i potiče ga da istražuje svoju okolinu i postupno ovladava njome. U igri dijete zadovoljava svoju potrebu za druženjem i ostvaruje pravo na sudjelovanje s drugima, samo odlučuje po svojim pravilima jer je na fiktivnom planu sve moguće i mnogo je toga dopušteno za razliku od realnosti. Nema straha od mogućih loših posljedica i doživlјaja nelagode. Zbog toga dijete u igri jača samopouzdanje, oslobađa se frustracija i abreagira neugodne doživlјaje iz realnog života. U igri se dijete samoostvaruje, izražava i potvrđuje, savladava probleme i prorađuje svoje doživlјaje, misaono se razvija i emocionalno oslobađa, socijalno sazrijeva i motorički napreduje. (Duran, 1995, Šagud i Petrović-Sočo, 2001, Šagud, 2002, Pećnik i Starc, 2010, prema Rajić i Petrović-Sočo, 2015). Igra je snaga koja dijete vodi u nova otkrića i na viši stupanj razvoja. Ona zrcali djetetove želje, misli, doživlјaje i osjećaje (Rajić i Petrović-Sočo, 2015).

Sutton Smith (1997) prema autorici Klarin (2017) ističe sljedeće karakteristike igre: Igra kao progres – značajka igre kao progresiva prisutna je u 20. stoljeću, a obilježava shvaćanje važnosti igre za kognitivni i moralni razvoj.

Igra kao sudbina – igra je jedan aspekt sudbine, ima osobitosti magije. Igra ima učinak „zamaha krila leptira“ – puno malih pokreta rezultira velikim stvarima.

Igra kao snaga – igra kao reprezentacija konflikta, najčešće u kontekstu sportova. Ona utječe na status onih koji su u nju uključeni ili koji je kontroliraju.

Igra kao identitet – igra potvrđuje, odražava ili unaprjeđuje identitet.

Igra kao imaginacija – igra je najčešće improvizacija koja vodi fleksibilnosti i kreativnosti koja se pojavljuje u mnogim oblicima. Prepoznata je njezina intrinzična priroda, za igru nije potreban vanjski „okidač“.

Igra kao istraživanje sebe – igra je izazov, ispunjena je rizičnim aktivnostima, ona je istraživanje. Bilo da je igra mentalna, fizička ili neka drukčija, svojevrsan je „test“.

Igra kao neozbiljnost – igra je slobodna, neobvezna, ona je antirad, budalasta i ironična (Karin, 2017: 6).

Igrajući se dijete razvija svoje senzomotorne sposobnosti, samostalno istražuje okolinu, simbolizira, organizira, zaključuje, povezuje, kritički prosuđuje te dolazi do novih spoznaja. U igri dijete testira svoje ponašanje, regulira ga i prilagođava, prima povratnu informaciju iz okoline te gradi sliku o sebi, uči dijeliti, surađivati, pobjeđivati i podnositi poraze. Uzajamni je odnos između igre i razvoja. Razvoj se odražava u igri, a s druge strane igra potiče razvoj. Igra je značajna ne samo u razumijevanju urednog razvoja, ona je značajna u dijagnostici i u terapiji. Kroz igru se dijete lakše suočava s teškim životnim okolnostima te mu omogućuje ekspresiju stresa. Spoznaja o ulozi igre u razvoju vodi zaključku o važnosti osiguranja mjesta i vremena za igru te poticanja djeteta da kroz ovu slobodno odabranu aktivnost, u kojoj uživa, upoznaje sebe i istražuje okolinu, odnosno uči (Klarin, 2017: 52).

Čovjek nije samo misaono biće, ni samo radno biće, nego je i *homo ludens* – biće koje se igra (Aladrović Slovaček, 2018: 7). Igra je sastavni dio života svih ljudi i ona ne prestaje s krajem djetinjstva. Igre se razlikuju s obzirom na uzrast djeteta. Postoje različite vrste igara koje se pojavljuju ili su dominantne u određenoj dobi. Igre uvelike utječu na razvoj vještina u svim područjima djetetova razvoja.

3.1. Vrste dječjih igara

Dijete raste i razvija se preko igre. To je temeljna aktivnost djetinjstva. Igra je arena u kojoj se iskušavaju različiti aspekti socijalnog, emocionalnog, tjelesnog i spoznajnog razvoja djeteta (Starc i sur., 2004: 48).

Postoji mnogo vrsta dječjih igara, a dijete se može igrati više igara istovremeno. U različitim razvojnim područjima dijete se igra različitim igara i usavršava ih. Dijete se u igrama može igrati samostalno, u paru ili u skupini. S obzirom na to da je igra vrlo složena, cjelovita aktivnost u kojoj dijete provodi najviše vremena, svi aspekti razvoja događaju se kroz igru i u igri se manifestiraju. O složenosti igre govore brojni autori. Tamis-Lemonda i Bornstein (2002, str. 221) kažu da je „igra je dječji posao“. Igra je istodobno zabavna i slobodna, kao i ozbiljan posao. Kroz igru dijete upoznaje svijet, uči istražujući okolinu, daje značenje okolini, uživljava se i zamišlja (Klarin, 2017: 32).

Igra se sagledava s različitih aspekata, a promatra se preko dvije razine, spoznajne razine igre i društvene razine igre.

SPOZNAJNA RAZINA IGRE:	
Funkcionalna igra	vrsta igre u kojoj dijete koristi, isprobava i tako razvija svoje sposobnosti (funkcije)
Konstruktivna igra	igra u kojoj se dijete služi predmetima, barata njima s namjerom da nešto stvori
Igra pretvaranja	vrsta igre u kojoj djeca koriste predmet ili osobu kao simbol nečeg drugog (simbolička, igra uloga, „kao da...“)
Igre s pravilima	igre koje se igraju prema unaprijed poznatim pravilima i ograničenjima

Tablica 1. Spoznajna razina igre (Starc i sur., 2004: 48).

DRUŠTVENA RAZINA IGRE:	
Promatranje	gledanje drugih kako se igraju bez uključivanja u igru
Samostalna igra	samostalno i nezavisno igranje bez pokušaja približavanja drugoj djeci
Usporedna igra	vrsta igre u kojoj se djeca igraju jedno pokraj drugog i sa sličnim materijalima, ali bez stvarnog druženja ili suradnje
Usporedno-svjesna igra	igra u kojoj djeca priznaju prisutnost drugog djeteta uspostavljajući kontakt očima
Jednostavna socijalna ili povezujuća igra	igra u kojoj dolazi do porasta kontakta među djecom, djeca se igraju u blizini, započinju razgovor, smiješe se, izmjenjuju igračke
Komplementarna i uzajamna igra	vrsta socijalne aktivne igre u kojoj dijete „uzima i daje“ (ulovi me-ulovit ću te; sakrij se-traži...)
Suradnička igra	igra u grupi koja je nastala radi obavljanja neke aktivnosti ili postizanja nekog cilja, a postupci djece su usklađeni

Tablica 2. Društvena razina igre (Starc i sur., 2004: 48).

Hughesova tipologija dječje igre (prema Klarin 2017) je složenija te sadrži šesnaest tipova igara (2002): simbolička igra, gruba igra, sociodramska igra, socijalna igra, kreativna igra, igra komunikacijom, dramska igra, lokomotorna igra, duboka igra, istraživačka igra, igra fantazije, imaginarna igra, majstorske igre, igra objektima, igranje uloga i rekapitulacijska igra.

Postoji mnoštvo oblika igre i šarenilo njihova praktičnog izvođenja (igranja), raznolikost interakcija, kriterija za uspjeh, pravila, simbola, pokreta, rekvizita itd. Naoko se čini, kako slikovito kaže Pierre Parlebas (1989.), da u biljnom i životinjskom carstvu postoje principi organizacije, a da je carstvo igre razuzdana džungla. Raznolikost potječe ne samo od različitosti igara, već i od raznolikosti izvedbe, različitih peripetija u procesu izvođenja

odnosno igranja igara. No, mnoštvo igara, kao i mnoštvo izvođenja ipak krije neko jedinstvo odnosno postoje neki osnovni elementi za koje je karakteristična trajnost i ponovljivost, a javljaju se u strukturi igre (Duran, 1995: 77).

Što se djeca više igraju, postat će otpornija i društveno prilagođenija. Znati se „dobro igrati“, temelj je buduće sreće (Joelle Alexander, Dissing Sandhal, 2018: 24).

3.2. Jezične igre

„Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje nove spoznaje kroz vlastito iskustvo.“ (Đurić 2009, prema Aladrović Slovaček, 2018: 11)

S obzirom da je jezik apstraktan sustav znakova kojim djeca trebaju ovladati, igru je osobito važno provoditi u ranome poučavanju jezika kako bi dijete na temelju konkretnih primjera ovladalo jezičnim sadržajima (Aladrović Slovaček, 2018: 16).

Dijete većinu svoga vremena provodi igrajući se, kako smo spomenuli, na različite načine i u svim situacijama. Kako djetetu koje se voli igrati na najlakši način možemo približiti učenje? Putem jezičnih igara. Odrasli se trebaju osvjestiti o važnosti jezika, djetetu približiti jezik i učenje na zabavan način te pokazati što se sve s jezikom može. Na odraslima je velika odgovornost za učenje jezika kod djece, jer ipak su oni modeli na koje se djeca ugledaju. Putem jezičnih igara djeci ćemo približiti nove, nepoznate riječi, naučit će sastavljati složenije rečenice, pomoći će im u izgovaranju pojedinih riječi, a sve to kroz igru. Jezične igre kvalitetno utječu na razvoj govora kod djece vrtićke i predškolske dobi. Putem njih dobivamo jasnu sliku o stanju djetetovih kompetencija u govoru te njegovom stanju i djeci ćemo prilagoditi one jezične igre koje su im potrebne kako bi na što lakši način usvojili jezik. Djeca u najmlađoj dobi lakše uče te je zato bitno te igre primijeniti od najranije dobi.

Igre su jednostavne i traže malo vremena pa se s djetetom uglavnom mogu igrati uvijek i posvuda – dok zajedno čekate u redu u trgovini, u liječničkoj čekaonici, tijekom duge i zamorne vožnje u automobilu ili kod kuće tijekom kuhanja i pospremanja, ili u vrtiću prilikom prijelaza s jedne dnevne aktivnosti na drugu. Ukratko, uvijek kad na raspolaganju imate nekoliko slobodnih minuta i želite s djetetom kvalitetno komunicirati, a pritom se

dobro zabaviti (Posokhova, 2017: 5). Prosječna odrasla osoba u svojoj svakodnevnoj komunikaciji koristi oko 3 tisuće riječi. No njezin je vokabular zapravo mnogo veći i uključuje oko 20 tisuća riječi. Znanstveno je dokazano da osoba s velikim vokabularom mnogo je uspješnija u životu od osobe čiji je vokabular ograničen. Početak tog uspjeha očituje se već u prvim godinama školovanja. Dijete koje poznaje mnogo riječi, brže ovladava čitanjem i pisanjem, te općenito znatno lakše usvaja gradivo. Kao rezultat, odrasta u osobu visoke inteligencije. Iako se vokabular obogaćuje čitav život, najvažnija dob za njegov razvoj je upravo predškolska dob, jer tada raste najintenzivnije (Posokhova, 2017: 8).

Prema autoricama Peti-Stantić i Velički (2018) jedna od osnovne postavke razvojne psihologije je da je učenje putem igre najjednostavnija i najprirodnija djetetova aktivnost. Spoj igre, kao prirodne dječje aktivnosti, i jezika, kao jednoga od osnovnih sredstava sporazumijevanja u svijetu, omogućuje neopterećeno učenje i ovladavanje društvenim, pa onda i jezičnim ulogama, korištenje naslijeđenoga iskustva, ali i kreativnosti i individualnosti te učvršćivanje temelja za ovladavanje tim istim svijetom na bilo kojoj razini (Peti-Stantić i Velički, 2018: 6).

Kako jezične igre zbog uživljavanja u određenu situaciju, lik, pojavu ili stvar pomoću riječi, pokreta i zvukova, čime se ostvaruje duhovno, emocionalno i fizičko angažiranje igrača, dakle uspostavljanje odnosa prema drugima u zajednici, nerijetko sadrže elemente dramskih situacija, takve će igre, osim što su djeci vrlo zabavne, biti i izuzetno korisne zato što im pomažu da se kasnije lakše i bolje izraze jezikom. Najvažniji je cilj takvih igara u kojima se jezik kao izražajno sredstvo isprepliće s nizom drugih izražajnih sredstava, socijalizacija djeteta u zajednici u kojoj živi i igra se (Peti-Stantić i Velički, 2018: 7).

Jezične igre dobar su način razvijanja jezične kompetencije, osobito jezično-komunikacijske kompetencije jer djeca uče igrajući se, oponašajući situacije iz života – razvijaju svoje jezične sposobnosti i tako razvijaju svijest o dobrom govorenju, pisanju, čitanju te razumijevanju. Upravo zbog toga u ranome poučavanju materinskoga jezika, potrebno je djecu poučavati u igri kako bi jednostavnije i lakše učili jezične sadržaje koji im predstavljaju problem ili su zahtjevni i suhoparni (primjerice gramatika). (Aladrović Slovaček, 2018: 16)

Znanje koje su djeca stekla i usvojila putem različitih igara ostane duže zabilježeno nego kad je znanje stečeno na neki drugi način. Dijete uči igrajući se, a obrazovni efekt ostvaruje se nesvjesno (Pavličević-Franić, 2005, prema Aladrović Slovaček, 2018: 18). Stoga je uporaba jezičnih igara višestruko korisna jer se ne ostvaruju samo obrazovni zahtjevi i ciljevi, nego i socio-emocionalni, koji su u ranoj dobi jednako važni za razvoj cjelokupne djetetove osobnosti (Aladrović Slovaček, 2018: 18).

Jezične igre mogu se igrati s jedim djetetom ili više djece, nije bitno mjesto niti vrijeme. U igrama su aktivna sva djeca te se igre mogu ponavljati više puta. Za njih nisu potrebne skupocjene igračke, rekviziti ili materijali. Igre se mogu prilagoditi svim uzrastima, od najmlađe do najstarije djece, a na nama je da s jezičnim igrama potaknemo njihov interes, kojeg, ako im igre približimo na najbolji način, neće nedostajati.

4. PRIPOVIJEDANJE

Pričanje priča je najstariji oblik obrazovanja. Terry Tempest Williams

Priče unose red u kaos suvremenoga života, daruju nam predvidljivost umjesto neizvjesnosti, ritam i strukturu... Priče ne trebaju samo djeca, trebaju ih i odrasli. Svatko od nas neprestano priča priču vlastitoga života i dijeli priče s drugim ljudima (Velički, 2013:11).

Pripovijedanje i pričanje priča ili eng. *storytelling* je radnja koju svi, stariji i mladi, rade cijeloga života. Iako nekad toga nismo svjesni dnevno se barem nekoliko puta koristimo pričanjem priča, pričamo ih djeci ili prepričavamo nekome što nam se taj dan dogodilo. Velički (2013) spominje pojašnjenja u kojima se pripovijedanje definira kao širi pojam koji obuhvaća i pričanje i prepričavanje. Pripovijedanje je složena jezično-spoznajna sposobnost koja na spoznajnome planu zahtijeva strukturiranje priče, odnosno stvaranje početka, sredine i kraja, a na jezičnome planu dekonstruiranje jezika i jezično oblikovanje priče (Kuvač, 2005).

Prije današnjeg užurbanog načina života, razvoja tehnologije i vijesti do kojih možemo doći jednim klikom, ljudi su događaje, priče i informacije dijelili putem priče, odnosno, usmenim putem. U starijoj povijesti imali smo pripovjedače koji su putovali iz mjesta u mjesto i prenosili razne priče svih naroda, ljudi su ih cijenili i vjerovali su njihovim pričama. Prenosili su im priče o dobru i o zlu, o svjetlu i tami te prenosili životnu mudrost. Nije mogla svaka osoba biti pripovjedač. To je bila osoba u koju su ljudi imali povjerenja i uvijek su se radovali njihovom dolasku. Radi užurbanog načina današnjeg života djeca često u nekim situacijama budu zanemarena. S djecom se sve manje razgovara, a rješenje pronalazimo u modernim tehnologijama. Kada se s djecom ne razgovara, kada se djeci ne priča, može doći do problema u samom usvajanju govora, a vremenski nam treba malo vremena da to promijenimo. Odrasli često svoje obaveze prema djeci odgađaju za kasnije ili neki drugi dan te se na taj način gubi volja za bilo kakvom radnjom. Jer, kako navodi autorica Velički (2013) dijete slušajući također usvaja govor, a ne samo razgovarajući i govoreći. Roditelji su veliki pomagači u razvijanju čitačkih i govornih vještina. Prema Čudini-Obradović (2004) dobri oblici roditeljske pomoći su prije svega pričanje i prepričavanje priča, zajedničko

čitanje, razgovor o pročitanom, stvaranje tople i ugodne atmosfere. Roditeljska uloga kao i uloga odgajatelja u pričanju priča, učenju čitanja, pisanja, slušanja neprocjenjive je važnosti. Roditelji u samo 20 minuta dnevno mogu utjecati na djetetov razvoj i prije svega dijete će pratiti roditelje, jer roditelji su model djetetu, zavoliti knjigu, veseliti će se zajedničkom čitanju te će potaknuti djetetovu maštu, samostalnost i kreativnost. Pričanje priča može uspjeti jedino ako pripovjedač voli odabranu priču, ako je ona postala dio njega, njegovo duševno blago. Tek tada on priču može predati/prenijeti djeci (Velički, 2013: 43). Također, svaki pripovjedač mora posjedovati određene kompetencije kako bi priča bila kvalitetno prenesena, a to je najbitnije za djecu.

Prema autorici Čudina-Obradović (2002) dijete mora postupno razumijevati da je u priči neki sadržaj, da se zbiva neka radnja, da se nešto događa, da se to događa nekim likovima, da likovi međusobno uspostavljaju različite odnose. Djeca usvajaju i oblik priče: početak, sredinu i kraj, shvaćaju da je početak najava priče ili uvod, a kraj priče razrješenje. Tijekom vremena i sama mogu zapamtiti i prepričati kratku priču (Čudina-Obradović, 2002: 19).

Pričanje priča mora sadržavati djetetu poznate riječi iz njegove svakodnevice, ali se u svako pričanje umeću i jedna-dvije nove riječi koje dijete još ne zna. Te se nove riječi ponavljaju, od djeteta se traži da ih ponovi, da pokaže da ih razumije i ponovno rabi u svakom novom prepričavanju. Potrebno je često provjeravati razumije li dijete pravo značenje riječi. Također je potrebno poticati dijete na uporabu potpunih i sve duljih rečenica, a to se postiže tehnikama pohvale govora, ponavljanja i proširenja djetetova izričaja, postavljanja pitanja i stankama očekivanja (Čudina-Obradović, 2002: 20).

„Najbolje nasljeđe koje roditelj može dati svojoj djeci je nekoliko minuta njegovog vremena svakog dana.“ Orlando Aloysius Battista

Pripovijedanje ima namjenu i svrhu. Bitno je kome se pripovijeda i što se s tim pripovijedanjem želi postići. Pripovijedanje može biti pisano ili usmeno, a sami biramo način na koji ćemo željenu priču ili događaj približiti slušatelju te hoće li ona biti stvarna ili izmišljena.

4.1. Vrste pripovijedanja

Postoje 4 vrste pripovijedanja, od početka ljudske povijesti pa sve do danas, a to su:

1. Usmeno pripovijedanje – izgovorena riječ je jedan od najstarijih oblika pripovijedanja. Spomenuli smo ovaj oblik ranije u tekstu gdje se spominju iz povijesti pripovjedači koji putuju iz mjesta u mjesto prenoseći mnoge priče, događaje, vijesti... Prije je vijesti prenosio čovjek, a danas se vijest može usmeno proširiti, recimo, putem radija te tako doći s jednog kraja svijeta na drugi u svega nekoliko sekundi.
2. Vizualno pripovijedanje – krenulo je od daleke povijesti gdje su stari naraštaji putem slika u špiljama te slika u pismima htjeli prenijeti svoju priču. Danas je vizualno pripovijedanje najraširenije putem televizije.
3. Pismeno pripovijedanje – pripovijedanje se, kada su se usvojila slova, zapisivalo i pretvorilo u priče koje se prenose stoljećima. Novine, bajke, basne, romani pripadaju pismenom pripovijedanju.
4. Digitalno pripovijedanje – današnja možda i najraširenija platforma potpuno je promijenila način pripovijedanja. Putem interneta možemo doći do svih sadržaja iz najdalje i najbliže povijesti i ti podaci su dostupni svima. Preko društvenih mreža milijuni ljudi svakodnevno dijele svoje priče.

Pripovijedati se može i putem različitih rekvizita, pogotovo s djecom, kako bi im sam čin pripovijedanja bio što zanimljiviji. Pripovijedati se može putem slikopriča, slikama, lutkama, kazalištem, crtežom, fotografijom, igračkama... Kad djeci pokažete neograničene mogućnosti i načine pripovijedanja, njihova mašta neće imati granice. Uživat će u procesu praćenja i stvaranja vlastite priče. „Najjače doživljeno je upravo ono neizrecivo. Pripovjedač će u malome slušatelju potaknuti maštu, pobuditi ispravne predodžbe, pojasniti i produbiti iskustva te ga potaknuti na aktivnosti samo onda ako se dijete osjeća kao „središte svijeta“.“ (Velički, 2013: 91) Autorica Velički (2013) također navodi da dijete svoje osjećaje i misli nakon ispričane priče ne mora uvijek prenijeti govorom te da bi bilo pogrešno to od njega tražiti, dijete svoje doživljaje može pokazati i na druge načine koje ipak zahtijevaju vrijeme.

Kako bi dječja pažnja bila usmjerena na govornika on mora točno znati na koji način će pristupiti djetetu. Cilj je da se s djetetom povežete, a ne da savršeno ispričate priču. U pripovijedanje i pričanje priča vi dajete sebe, a to je ono što dijete osjeća. Morate biti svoji, a to čini pripovjedače.

4.2. Kako pričati priče djeci?

„Nas ćemo dvojica biti pravi prijatelji i ispričat ćemo jedan drugome mnogo priča. Što je, uostalom, život? Budućnost još nije došla, a čovjek je ne može predvidjeti. Sadašnjost je samo trenutak, a prošlost je tek jedna duga priča. Oni koji ne pričaju i ne slušaju priče žive samo za trenutak sadašnjosti, a to nije dovoljno.“ Isaac Bashevis Singer, Pripovjedač Naftali i njegov konj Sus (prema Velički, 2013: 9)

Pripovijedanje priča drevni je i provjereni način na koji to učiniti, a suvremena nam znanost daje neke zanimljive uvide zašto je to tako učinkovito. No ono što se u tome posebno ističe je sljedeće – besplatno je. Savršeno je prirodno i prilagodljivo vjerskim, društvenim i kulturnim vrijednostima svake obitelji. Nitko vam čak ne mora reći kako to raditi, baš kao što vam nitko ne mora reći kako hodati. To jednostavno radite. Toliko duboko je pripovijedanje ukorijenjeno u ljudsku vrstu (West, Sarosy: 2021).

U kratkom sažetku autora Herminia Otera prilažem njegove riječi o tome kako pripovijedati neku priču ili pričati neku pripovijest.

1. Vjeruj u sebe. Neka sve bude usmjereno pripovijedanju priča ili pripovijesti. Ne za tumačenja ili isprike (ni prije negoli započneš, ni poslije, ni na kraju...). Ne budi preopširan...
2. Izaberi pripovijest koja ti se sviđa, nastoj je dobro upoznati kako bi je mogao iskreno ispričati. Vježbaj sam, glasno, ili s drugima: nauči pričati pričajući.
3. Uči priču dok je ne učiniš svojom, ali ne napamet, nego njezinu okosnicu: čitaj, ponovno pročitaj, istakni ključne riječi, podcrtaj u njoj važne obrate, vježbaj ton glasa... Nakon što naučiš okosnicu priče, moći ćeš je pripovijedati različitom slušateljstvu.

4. Izaberi prikladan glas: iskoristi sve njegove mogućnosti (intonaciju, ritam, izgovor...) i prilagodi ga situacijama, likovima...
5. Riječi poprati kretnjama (ruku, usta, očiju...) kako bi im dao veću izražajnost.
6. Pazi na jezik: neka bude jednostavan, ispravan, točan, bogat, nadahnjujući...
7. Odluči se i započni pripovijedati. Svatko od nas ima neko iskustvo koje može priopćiti drugima.
8. Prilagodi izabranu pripovijest, govor, ton glasa i kretnje slušateljima: njihovoj mentalnoj dobi, obiteljskom i društvenom okruženju... Ako tražiš mišljenja i savjete o umijeću pripovijedanja, posebice zapisana, pogledaj upute mnogih poznatih autora na internetu.
9. Za vrijeme pripovijedanja nemoj se mnogo kretati, obuhvati pogledom sve slušatelje i govori smireno prilagodivši ritam, intonaciju, boju glasa, kretnje... reakcijama slušatelja.
10. Ponovno sve provjeri: podcrtaj ono što privlači pozornost slušatelja; ispravi ono što mu odvlači pažnju. Stalno vježbaj i radi (Otero, 2005: 242).

Pripovijedanje priča nešto je u čemu ste dobri, ali možda to još niste shvatili (West, Sarosy, 2021). Autori West i Sarosy također spominju rečenicu da djeca dozivaju pripovjedača u nama. Kad dijete kaže „Ispričaj mi priču“ zapravo ne traži pripovijedanje. Traži vašu pozornost. To nije nevažan zahtjev. Djetetovo povjerenje dragocjen je dar, pa ako ga prepoznamo skriveno značenje njegovih riječi – želi se povezati... sa mnom! – naša se srca obično širom otvore. To vidimo kao priliku. Priče koje poteknu iz tih trenutaka katkad su tako jednostavne, a opet tako intimne i duboke da ih se sjećamo cijeli život (West, Sarosy, 2021).

Kako bi djetetova pažnja prilikom pričanja priča bila što duža i kako bi obje strane uživale u zajedničkom trenutku, potrebno je pričanje nadopuniti gestama i mimikom, kako bi istovremeno djeca mogla pripovjedača gledati i slušati. Odgojitelji često posežu za raznim rekvizitima koji im pomažu upotpuniti aktivnost pričanja priče. Koriste razne lutke, kazališta, slike, igračke... Odgojitelji i roditelji, odnosno, pripovjedač općenito, kako bi doprio u

potpunosti do slušatelja treba uložiti puno energije u svoju priču. Svaki trud koji je uložen u određenu aktivnost rezultira dječjim oduševljenjem.

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Opis uzorka

Kako bi saznala kolika je učestalost provođenja jezičnih igara te kako djeca reagiraju na pričanje priča u dječjim vrtićima na području Republike Hrvatske, provela sam *online* anketu. U istraživanju je sudjelovala 161 osoba. Anketa je bila anonimna te su rezultati provedenog istraživanja korišteni isključivo za potrebe ovoga završnog rada. Odgojitelji koji su popunjavali anketu dolaze iz svih krajeva Republike Hrvatske. Od svih ispitanika 27,3 % odgojitelja je u dobi od 20 do 25 godina, 41,6 % je u dobi od 26 do 35 godina, 16,1 % je u dobi od 36 do 45 godina, 11,8 % je u dobi od 46 do 55 godina, a 3,5 % ispitanika je starije od 55 godina. Od 161 ispitanika njih je 54,7 % s radnim stažem od 0 do 5 godina, 17,4 % s radnim stažem od 6 do 10 godina, 8,7 % s radnim stažem od 11 do 15 godina, 5,6 % je s radnim stažem od 16 do 20 godina, a 13,7 % ispitanika ima više od 20 godina ranog staža u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Njih 5 % ima prosječan broj djece do 10, 22,4 % ima 10 do 15 djece, 30,4 % ima od 16 do 20 djece, 31,1 % ima 20 do 25 djece, dok 11,2 % ispitanika ima više od 25 djece u skupini. U mlađoj jasličkoj skupini (1-2 godine) radi 20,3 % ispitanika, u starijoj jasličkoj skupini (2-3 godine) radi 18,3 %, u mlađoj vrtićkoj skupini (3-4 godine) radi 13,1 %, u srednjoj vrtićkoj skupini (4-5 godina) radi 19,6 %, a u starijoj vrtićkoj skupini (5-6 godina) radi 28,8 % ispitanika.

Tablica 3. *Dobna skupina kojoj pripadate.*

Dob	POSTOTAK
20-25	27,3 %
26-35	41,6 %
36-45	16,1 %
46-55	11,8 %
55 i više	3,1 %

Tablica 4. *Godine radnog staža u odgojno-obrazovnoj ustanovi (vrtiću).*

GODINE RADNOG STAŽA	POSTOTAK
0-5	54,7 %
6-10	17,4 %
11-15	8,7 %
16-20	5,6 %
20 i više	13,7 %

Tablica 5. *Vrtićka skupina u kojoj trenutno radite.*

VRTIČKA SKUPINA	POSTOTAK
Mlađa jaslička skupina 1-2 godine	20,3 %
Starija jaslička skupina 2-3 godine	18,3 %
Mlađa vrtićka skupina 3-4 godine	13,1 %
Srednja vrtićka skupina 4-5 godina	19,6 %
Starija vrtićka skupina 5-6 godina	28,8 %

5.2. Opis instrumenta istraživanja

Instrument istraživanja je bio *online* upitnik koji se sastojao od 22 pitanja. *Online* upitnik podijeljen je u različite grupe putem društvenih mreža u koje su uključeni odgojitelji i odgojiteljice iz cijele Hrvatske te putem *e-maila* u nekoliko vrtića u Zagrebu. *Online* obrazac su popunjavale osobe koje su zaposlene u vrtiću. Obrazac je bio anonimn te je kreiran u svrhu izrade završnog rada. Prva 4 pitanja odnosila su se na dobnu skupinu ispitanika, godine radnog staža u odgojno-obrazovnoj ustanovi, na prosječan broj djece u skupini i u kojoj vrtićkoj skupini ispitanici rade. 8 pitanja je bilo otvorenog tipa gdje su ispitanici trebali obrazložiti svoje tvrdnje te navesti svoje odgovore. 10 pitanja je već imalo ponuđene odgovore gdje su ispitanici morali označiti koliko se slažu ili ne slažu s navedenom tvrdnjom. Pitanja su se dotakla teme završnog rada, a odnose se na provođenje jezičnih igara

u odgojno-obrazovnim ustanovama, na koji način se jezične igre provode, u kojoj mjeri, koje su igre najčešće, smatraju li odgajatelji te igre važnima za razvoj djeteta, koriste li u svom radu odgajatelji pričanje priča kao jednu od metoda rada, na koji način te koje su priče djeci omiljene.

5.3. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati kako i na koji način odgojitelji provode jezične igre i pričanje priča u svom radu te u kojoj mjeri i kako djeca reagiraju na to.

Temeljni ciljevi su:

1. Ispitati koliko često se ispitanici u svom radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi koriste jezičnim igrama.
2. Ispitati na koji način ispitanici provode jezične igre u odgojno-obrazovnoj ustanovi.
3. Ispitati imaju li jezične igre kod djece jedan od najvećih utjecaja na razvoj govora.
4. Ispitati vole li djeca u odgojno-obrazovnoj ustanovi prema mišljenju ispitanika pričanje priča kao aktivnost.
5. Ispitati koriste li ispitanici različite rekvizite tijekom pričanja priča djeci u odgojno-obrazovnoj ustanovi te koje.

5.4. Hipoteze istraživanja

Prema ciljevima istraživanja hipoteze koje su postavljene su:

1. Očekuje se da se ispitanici u svom radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi često koriste jezičnim igrama kao jedne od aktivnosti.
2. Očekuje se da ispitanici jezične igre u odgojno-obrazovnoj ustanovi provode s većim brojem djece.

3. Očekuje se da se ispitanici slažu ili slažu u potpunosti s izjavom da jezične igre imaju kod djece jedan od najvećih utjecaja na razvoj govora.
4. Očekuje se da djeca u odgojno-obrazovnoj ustanovi jako vole pričanje priča kao aktivnost.
5. Očekuje se da ispitanici tijekom pričanja priče djeci u odgojno-obrazovnoj ustanovi koriste različite rekvizite kako bi djeci aktivnost bila što zanimljivija.

5.5. Rezultati

Prvi cilj koji je postavljen bio je ispitati koliko često se ispitanici u svom radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi koriste jezičnim igrama. Hipoteza koju smo postavili je da se očekuje od ispitanika da se u svom radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi često koriste jezičnim igrama kao jedne od aktivnosti te je hipoteza potvrđena. Na pitanje „Koliko često provodite jezične igre u svome radu?“ 73,9 % ispitanika je odgovorilo da često provodi jezične igre u svom radu, 11,2 % ih provodi ponekad, 13 % rijetko, dok 1,9 % ispitanika nikad ne provodi jezične igre u svom radu. Nakon ponuđenog pitanja ispitanici su obrazložili svoj odgovor te napisali kako, kada i na koji način provode jezične igre, a neki od odgovora su: „Svaki dan prije ručka ili poslije užine; Važna je za daljni razvoj djeteta; U skladu s dobi djece; Nedostatak vremena za pripremu; Poticanje jezične analize i sinteze je jako bitno za predškolarce pa se trudimo što češće provoditi jezične igre, gotovo svakodnevno; Smatram ih važnim za razvoj govora kod djece; Asistent sam dječaku koji je u spektru autizma i ima problema sa govorom pa je malo teže raditi sa njim jezične igre; Važne su za razvoj govora i bogaćenje rječnika kod djece; Djeca pokazuju interes za govor, komunikaciju, priče, slikovnice, igre riječima, brojalice, aplikacije, pjesmice; Djeca ih vole; Često, spontano, na dječju inicijativu; Kroz jezične igre do priprema za školu tako su sva djeca već naučila slova, brojeve, slovcati, prepoznavati velika i mala pisana slova, te neka djeca znaju i čitati...“ Ispitanicima je bilo postavljeno pitanje, „Navedite tri jezične igre koje najčešće provodite (nazive igara)!“, a neki od odgovora su: Na slovo, pokvareni telefon, složi rimu; Leti, hoda, skače, pliva, oponašanje zvukova životinja, imenovanje dijelova tijela; Suprotnosti, čarobni vrtuljak, slušaj i otkrij neobično; Asocijacije, rime, priča iz vrećice; Malešnice, pričanje priča uz lutke, kocka

pričalica; Pogodi prvo slovo u riječi, pogodi riječ na određeno slovo, rastavi riječ na slogove; Oponašanje glasanja životinja, priča iz vrećice, leti leti, čudesna riječ (ovisno i temi projekta ili tjednog plana odredi se čudesna riječ i kada je djeca čuju trebaju pljesnuti)... Dijete najviše uči kroz igru, a sve više odgojitelja primjenjuje jezične igre kroz svakodnevne aktivnosti te prepoznaje njihovu važnost.

Tablica 6. *Koliko često provodite jezične igre u svome radu?*

PROVOĐENJE JEZIČNIH IGARA	POSTOTAK
Nikad	1,9 %
Rijetko	13 %
Ponekad	11,2 %
Često	73,9 %

Drugi cilj koji je postavljen bio je ispitati na koji način ispitanici u odgojno-obrazovnoj ustanovi provode jezične igre. Prema hipotezi, koja je potvrđena, očekuje se da ispitanici jezične igre u odgojno-obrazovnoj ustanovi provode s većim brojem djece. Na pitanje „Na koji način provodite jezične igre?“ 54,1 % ispitanika odgovorilo je da jezične igre provodi s većim brojem djece, 38,4 % ispitanika ih provodi s manjim brojem djece, individualno ih provodi 3,1 %, samo s djecom koja imaju poteškoće u govorenju ih provodi 0,6 %, dok je 3,8 % ispitanika izjavilo da jezične igre ne provodi. Ispitanici su također morali odgovoriti na pitanje „Navedite koju vrstu igara provodite najčešće u svojoj odgojnoj skupini.“, a neki od odgovora su: Brojalice; Igre uloga; Jezične igre; Pjevanje i usvajanje pjesmica, brojalica i slično; Igre s pjevanjem, igre uloga, stolno-manipulativne igre; Svakodnevno nudimo djeci različite jezične igre, priče, slikovnice, likovno izražavanje, potičemo simboličku igru; Matematičke, jezične, igre pamćenja, tjelesne igre spretnosti i snalažljivosti...

Tablica 7. *Na koji način provodite jezične igre?*

NAČIN PROVOĐENJA JEZIČNIH IGARA	POSTOTAK
Ne provodim ih	3,8 %
S manjim brojem djece	38,4 %

S većim brojem djece	54,1 %
Individualno	3,1 %
Samo s djecom koja imaju poteškoće u govorenju	0,6 %

Treći cilj koji je postavljen bio je ispitati imaju li jezične igre kod djece jedan od najvećih utjecaja na razvoj govora prema mišljenju ispitanika. Hipoteza koju smo postavili je da se očekuje da se ispitanici slažu ili slažu u potpunosti s izjavom da jezične igre imaju kod djece jedan od najvećih utjecaja na razvoj govora. Na pitanje „Navedite koliko se na ljestvici od 1 do 5 slažete s navedenom tvrdnjom: Jezične igre imaju najveći utjecaj na razvoj govora kod djece.“ 40,3 % ispitanika u potpunosti se slaže s tezom, njih 44,7 % se slaže, 13,8 % se djelomično slaže, 0,6 % se ne slaže, a 0,6 % ispitanika uopće se ne slaže s navedenim. Što znači da je postavljena hipoteza potvrđena. Ispitanicima je bilo postavljeno i pitanje „Navedite koliko se na ljestvici od 1 do 5 slažete s navedenom tvrdnjom: U poticanju jezičnog razvoja kod djece vrtičke dobi kroz jezične igre najvažniju ulogu imaju odgojitelji.“, a rezultati su da se 17,1 % ispitanika u potpunosti slaže, 41,1 % se slaže s navedenim, 34,8 % se djelomično slaže, 5,1 % se ne slaže, a 1,9 % ispitanika se uopće ne slaže s navedenim.

Tablica 8. *Navedite koliko se na ljestvici od 1 do 5 slažete s navedenom tvrdnjom: Jezične igre imaju najveći utjecaj na razvoj govora kod djece.*

JEZIČNE IGRE IMAJU NAJVEĆI UTJECAJ NA RAZVOJ GOVORA KOD DJECE.	POSTOTAK
1 uopće se ne slažem	0,6 %
2 ne slažem se	0,6 %
3 djelomično se slažem	13,8 %
4 slažem se	44,7 %
5 u potpunosti se slažem	40,3 %

Četvrti cilj je bio ispitati vole li djeca u odgojno-obrazovnoj ustanovi prema mišljenju ispitanika pričanje priča kao aktivnost. Hipoteza da se očekuje da djeca u odgojno-

obrazovnoj ustanovi jako vole pričanje priča kao aktivnost je potvrđena. „Svatko tko je pričao priče djeci prepoznat će jednostavnu činjenicu: na kraju priče niste dobili samo dobru priču – osjećate se bliskiji.“ (West, Sarosy, 2021) Na pitanje „Koliko djeca u vrtiću vole pričanje priča kao aktivnost?“ čak 71,1 % ispitanika izjavilo je da djeca jako vole pričanje priča, 22 % ispitanika izjavilo je da djeca vole pričanje priča, 6,3 % je izjavilo da djelomično vole, a 0,6 % ispitanika je izjavilo da djeca ne vole pričanje priča. Prema iskustvu ispitanika postavljeno je i pitanje „Koje priče djeca osobito vole? Možete napisati nazive ili teme. (prema Vašem iskustvu)“, a neki od odgovora su: basne; bajke; razne slikovnice s novim pojmovima koje imenujemo; Priče u kojima se mogu pronaći, poznate teme; Po mom mišljenju, djeca vole sve priče i slikovnice, sve ovisi o načinu na koji se interpretiraju. Vole priče o životinjama, godišnjim dobima itd.; O životinjama te o djeci u različitim situacijama (spremanje za vrtić, igri u parku, proslava rođendana i sl.)...

Tablica 9. *Koliko djeca u vrtiću vole pričanje priča kao aktivnost?*

KOLIKO DJECA VOLE PRIČANJE PRIČA	POSTOTAK
1 uopće ne vole	0,0 %
2 ne vole	0,6 %
3 djelomično vole	6,3 %
4 vole	22 %
5 jako vole	71,1 %

Posljednji peti cilj bio je preko pitanja otvorenog tipa ispitati koriste li ispitanici različite rekvizite tijekom pričanja priča djeci u odgojno-obrazovnoj ustanovi te koje. Pošto je pitanje bilo otvorenog tipa, čitajući odgovore, potvrdili smo našu zadnju hipotezu da se očekuje da ispitanici tijekom pričanja priče djeci u odgojno-obrazovnoj ustanovi koriste različite rekvizite kako bi djeci aktivnost bila što zanimljivija. Većina odgovora je potvrdna te su ispitanici napisali kojim se to rekvizitima najčešće koriste. Među najčešćim odgovorima su: različite vrste lutaka (štapne lutke, ginjol lutke, lutke za prste), kazalište sjena, različite aplikacije, slikopriče...

6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

U provedenom istraživanju postavili smo pet različitih ciljeva, a temeljni cilj je bio ispitati u kojoj mjeri i na koji način ispitanici, odnosno, odgojitelji u svojem radu koriste jezične igre i pripovijedanje kao aktivnost. Većina ispitanika prema rezultatima potvrdila je provođenje navedenih aktivnosti. Prema odgovorima u istraživanju zaključujemo da djeca uživaju u takvim vrstama aktivnosti gdje svi mogu sudjelovati i naučiti nešto novo. Odgovori ispitanika za jezične igre koje koriste su dosta različiti što nam može dokazati da su u svojem radu ispitanici kreativni te da se djeci trude uvijek ponuditi nešto novo i zanimljivo. A u takvim aktivnostima djeca rado sudjeluju. Također, uz pripovijedanje i pričanje priča, ispitanici nude takvu vrstu aktivnosti uz različite rekvizite te su potvrdili da djeca vole sudjelovati i u takvoj vrsti aktivnosti.

Aktivnosti poput jezičnih igara, pričanja priča, pripovijedanja uvelike utječu na kvalitetan djetetov razvoj govora što je u vrtićkoj dobi osobito važno. Odgojitelji u odgojno-obrazovnoj ustanovi kao i roditelji velik su utjecaj na dijete te je kontinuiran rad sa njima vrlo važan. Dijete sve bitne sadržaje usvaja upravo iz svoje okoline te je na odraslima veliki zadatak, a to je da tu okolinu učine poticajnom za djetetov razvoj. Kako će dijete prihvatiti aktivnosti koje mu nudimo, često ovisi o tome na koji mu ih način predstavimo. Zato aktivnosti koje se provode kroz igru, pozitivno utječu na dijete i otvaraju mu mogućnost za učenje na njemu najprivatljiviji način, jer ipak je igra nešto u čemu dijete provodi najviše svoga vremena i satkana je od njegovih interesa. Na taj način se dijete razvija u društvenu, socioemocionalnu i sposobnu osobu te postaje svjesnije svih svojih sposobnosti i mogućnosti.

7. LITERATURA

1. Aladrović Slovaček, K. (2018). *Kreativne jezične igre*. Zagreb: Alfa d.d
2. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori?*. Zagreb: Planet Zoe
3. Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine. Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
4. Čudina Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću; Psihološki temelj učenja i pisanja*. Zagreb: Biblioteka “Korak po korak”
5. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole. Priručnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Školska knjiga
6. Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
7. Joelle Alexander, J., Dissing Sandhal, I. (2018). *Danski odgoj djece. Što najsretniji ljudi na svijetu znaju o odgoju samopouzdanje i sposobne djece*. Zagreb: Egmont d.o.o.
8. Jovančević, M. i suradnici (2016). *Godine prve zašto su važne. Vodič za roditelje i stručnjake koji rade s djecom predškolskog uzrasta*, Zagreb: Udžbenik hr.
9. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Sveučilište u Zadru
10. Otero, E. (2005). *Povratak narativnoga. Kako i zašto razvijati umijeće pripovijedanja*. Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih, Vol. 27 No. 3, 2005.
11. Pavličević – Franić D. (2008). *Jezične i nejezične sastavnice govora*. Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Vol. 55 No. 2, 2008.
12. Peti-Stantić, Anita i Velički, Vladimira (2009). *Jezične igre za velike i male*. Zagreb: Alfa d.d.
13. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece. Priručnik za roditelje*. 3. prerađeno izdanje. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.

14. Posokhova, I. (2017). *200 logopedskih igara. Zabavne igre i aktivnosti za razvoj govora*, Zagreb: Planet Zoe
15. Rajić, V., Petrović-Sočo, B. (2015). *Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi*. Školski vjesnik : časopis za pedagoški teoriju i praksu, Vol. 64 No. 4, 2015.
16. Rose West, S., Sarosy, J. (2021). *Kako pričati priče djeci... I svima ostalima*, Stilus knjiga d.o.o.
17. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi – Priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
18. Stokes Szanton, E. (2005). *Kurikulum za jaslice, Razvojno-primjereni program za djecu od rođenja do 3. godine*. PUO Korak po korak
19. Velički, V. (2013). *Pričanje priča - stvaranje priča: Povratak izgubljenom govoru*, Zagreb: Alfa

MREŽNE STRANICE

<https://hr.lightups.io/types-storytelling> (Pristupljeno: 26.7.2022.)

https://www.profil-klett.hr/system/files/repozitorij/pdf/pricanje_prica_opet_je_u_modi.pdf
(Pristupljeno: 25.7.2022.)

https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (Pristupljeno: 15.8.2022.)

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)